

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Örebro Län

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

13.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA Tryckeriet, 1829.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser.

Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Örebro Län till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne Fem-års-berättelse.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Örebro Län

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

13.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA Tryckeriet, 1829.

INNEHÅLL

	Sid.
Underdånig berättelse.....	5.
1:o Länets allmänna beskaffenhet.....	5.
2:o Länets Invånare.....	7.
3:o Näringar.....	11.
Jordbruket.....	11.
Boskaps-skötseln.....	16.
De enskilda Skogarne.....	19.
Kronans Allmännings-skogar.....	20.
Bergs-rörelsen.....	26.
Isåsa Bly- och Silfvergrufva..	26.
Helleforss Silfver-Grufva och	
Krigskärns Silfver-malmfält	26.
Wena-Werken.....	27.
Koppar-Grufvor.....	28.
Jernmalm-Grufvorna och	
Tackjerns-tillverkningen.....	28.
Stångjerns-tillverkningen.....	30.
Manufactur-smidet.....	31.
Fabriker, Bruk och öfriga	
Näringar.....	32.
Dylta Bruks-tillverkning.....	35.
Binäringar.....	36.
4:o Politisk Författning.....	36.
Kammarverk.....	36.

I enlighet med den upprättade	
Tabellen utgöra Hemmanens	
värden, efter deras olika natur	
[Tabell].....	37.
Statsbidragen.....	39.
Rustnings- och Roterings-	
kostnaderne.....	40.
Politi.....	45.
Helsovården.....	46.
5:o Städerne: Örebro, Nora, Lindesberg	
och Askersund.....	46.

Stormächtigste Allernådigste
Konung!

Då Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Nerikes Län nu går att till Eders Kongl. Maj:t i underderdånighet aflemna den Berättelse om Länets tillstånd, som, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 17 April 1821, skall hvart femte år till Eders Kongl. Maj:t afgifvas, och hvilken den 27 December 1822 för första gången härifrån afsändes, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra i underdånighet anmäla, att enskilte personers biträde, till uppsättning i föreskrifven Tabellarisk form af de äskade Uppllysningarne om årliga Utsädet, Jordens afkastning, Kreaturens antal och beloppet

af en del allmänna Utskylder och Besvär, icke blifvit nu, såsom förra gången, begagnadt, utan att ordinarie Krono-Betjeningen, nemligen Krono-fogdar, Härads-Skrifvare och Länsmän, vid detta tillfälle allena haft befattning med ifrågavarande Upplysningars inhemtande, och anteckningen deraf.

Vid jämförelsen emellan sista Tabellen och den nu upprättade, visar sig en betydlig skiljaktighet i utsäde och spannmåls-afkastning, samt antalet af underhållna Kreatur. Denna skiljaktighet är hvarken en följd af något bemödande hos dem, som deltog i uppställningen af 1822 års Tabellverk, att undandölja förhållandet, eller får den tillskrifvas något beställsamt nit hos dem, som nu lagt hand vid samma arbete, att öfverdrifva verkliga förhållandet. Orsaken, antydd redan i Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förra Berättelse, ligger helt enkelt deri, att folket år 1822 allmänneligen befarade, att nya beskattningar å jorden skulle, efter förra tiders erfarenhet, följa de undersökningar i spåren, som då föregingo Tabell-uppställningen. Denna fruktan har börjat upphöra; Folket har, sedan sistförflutne Riksmöte, haft för många vedermälen på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga omvårdnad om Jordbrukarens väl, och på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga föresatts, att förbättra och under-

lätta hans tillstånd och villkor, för att numera ana annat än visa och välgörande afsigter med de underrättelsers infordrande, som en omtänksam och faderlig Styrelse icke kan eller bör sakna, om den skall med framgång verka till allmänt väl.

Så har förtroendet till Styrelsen och dess åtgärder framkallat de förändringar i uppgifterna, som Tabellen nu innefattar. Ännu är resultatet likväl långt ifrån det verkliga. De flesta af Allmogen kunna, med oförvitlig redlighet, icke upplysa huru mycket de så eller skörda, emedan de sällan eller aldrig anteckna det, eller lägga det på minnet. Då också åkerjorden till betydlig del är omätt, saknas den tillförlitligaste vägledningen för uppgifternas pröfning. Derföre måste man tills vidare nöja sig med ungefärliga beräkningar; men emellertid taga för afgjort, att både årliga utsädet, afkastningen och kreaturens antal är större, än Tabellen utvisar, oberäknadt den tillvext, som af odlingar och ett förbättradt jordbruk småningom uppkommer.

Hvad nu angår de ämnen, som, enligt år 1821 meddeladt Formulaire och Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse d. 17 April innevarande år, böra i Berättelsen afhandlas; så förekommer:

1:o *Länets allmänna beskaffenhet*, hvilken Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-

hafvande i Geografiskt afseende sökt beskrifva i 1822 års Berättelse; och då några förändringar häruti sedermera icke inträffat, får Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, under åberopande af hvad samma Berättelse innehåller, endast i underdånighet tillägga följande:

Hjelmarens vattenyta ligger 82 fot öfver Mälaren, eller den trakt af Westmanland, Upland och Södermanland, som intill sistnämnde sjö gränsar. Den Hjelmaren omgifvande slättbyggd af Länet har naturligtvis nära samma höjd öfver Mälaren, men i den mån Landet närmar sig till Skogsbygderna, som formeras af landthöjden, hvilken från Dalarne löper genom hela Länet till Westergöthland, eller af utgreningar deraf, får det ett ännu upphöjda re läge, hvarföre Climatet i allmänhet måste vara hårdare i Nerike än i Södermanland samt södra delen af Westmanland och Upland, på lika polhöjd. Denna omständighet, i förening med den mängd större och mindre sjöar och vattendrag, som gå genom de lågländtare slättbygderna och ofta sätta betydliga sträckor deraf under vatten, hvarigenom, på många ställen, sjelfva åkerjorden blifver vattensjuk, läser förklara, hvarföre icke jordbruket här, på samma areal, gifver lika fördelaktig afkastning, som i de kringliggande, mera bördiga provinserna.

2:o. *Länets Invånare:*

Folkmängden utgjorde år 1825, enligt

	Mantals-Läng- derne:	Qvinqvennii-Tabel- lerna:
Å Landsbygden	98,641.	102,889 och
I Länets 4 Städer	5,844.	6,076
	104,485.	108,965.

Nu, likasom då förra Berättelsen afgafs, förekommer sålunda en betydlig skill-
aktighet emellan Mantals-Längderna och
Qvinqvennii-Tabellerna, i afseende på folk-
nummern; bägge antyda likväl en ansen-
lig tillväxt, utgörande under 5 års tid, en-
ligt Mantals-längderna öfver 10,000, eller
på året 2 procent, men enligt Qvinqvennii-
Tabellerna något mindre. Denna tillväxt
kan tillskrifvas åtskilliga orsaker, såsom
vaccinationens allmännare begagnande; en
förbättrad helsovård vid sjukdoms-tillfällen;
större omsorg om Barnaföderskor; nedsatta
priser på säd och andra födoämnen under
flera dels ymniga, dels goda år; ett oaf-
brutet fredstillstånd, och välmågans till-
växt i de orter, der bergsbruk idkas. Ef-
ter hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-
hafvande i en serskilt fråga haft tillfälle
utreda, eger folkökningen likväl egentligen
rum inom de arbetande Classerna, der dry-
ga arbetslöner, låga priser å födoämnen
och tillfälle till arbetsförtjenst de senare

åren, mer än förr, underlättat giftermål och bosättningar. Antalet af så kallade Stat-torpare eller Stat-karlar, Inhysseshjon och flera dylika personer, utan eget jordbruk, har år ifrån år tilltagit, i följd af en mängd jord-egares förändrade hushålls-sätt, att under eget bruk, med biträdd af sådant legdt arbetsfolk, taga icke blott hufvudgårdarne, utan äfven större och mindre del af derunder lydande hemman och lägenheter, som förr varit med serskilte åboer försedde, hvarigenom Landtböndernes antal i samma mån blifvit förminskadt, en förändring, som redan bragt många jord-egare på obestånd och visserligen i flera afseenden äfven varit för det allmänna högst skadlig.

Det ligger nemligen i sakens natur, att alla de som idka ett ordentligt jordbruk, vare sig i egenskap af Arrendatorer, Hälftenbrukare, Landtbönder eller Jordtorpare, med eller utan arbets-skyldighet hos Jord-egaren, använda större omtanka och mera arbetshog, än den, som icke har något eget att sköta, utan emot viss lön eller stat dagligen arbetar för andras räkning. Den senares förökade arbetsflit bereder honom sällan en större förmon; ty vanligen betalas lika stor arbetslön åt den tröge, som åt den flitigare dagkarlen; men den som sjelf brukar egen eller andras jord, har deremot åtminstone anledning

att hoppas en ökad afkastning, i mon af sitt nedlagda arbete. Också erfar man merendels större hyfsning samt mera sedlighet hos Landtbönder och Torpare, än hos den för stat och lön, eller dagpenning, under mångfaldig benämning, arbetande personalen, som sällan har tillfälle att lemna någon omsorg om barnens uppfostran, hvilka merendels måste instängas i stufvan, eller besvära grannarne med tiggande, under det föräldrarne hela dagen arbeta hos husbonden.

Emellertid inträffar nu oftare, än i förra tider, att både Landtbönder och Jordtorpare lemna sitt innehafvande jordbruk och öfvergå till den egentliga arbetsclassen. Detta händer icke blott då de af missvexter, eller andra olyckshändelser, komma på obestånd, så att de icke vidare mäga jordbruket förestå, utan i synnerhet af den anledning, att de höga, år från år uppstegrade arbetslönerna erbjuda dem en säkrare utväg till bergning och förtjenst, af arbete för lego hos andra, än de af ett med dryga utskylder till Staten och Jordägaren betungadt eget jordbruk kunna påräkna.

Då de tidiga giftermålen minska tillgången på Tjenst-drängar, som vilja njuta Husbondens kost och lön, och sådana tjenstehjon mer och mer uppstegrat deras

löne-anspråk, så har äfven detta verkat till en tilltagande obenägenhet för brukningen af andras jord, hvarföre man ej sällan finner Hemman åbo-lediga, men Backstufvor, Dagkarls- och Stat-torpare-lägenheter deremot begärligt efterfrågade.

Den arbetande classens villkor och omständigheter stå likväl ingalunda i förhållande till det tillfälle till bergning och välstånd, som tiden erbjuder dem. De flesta, som ej antagit viss årstjenst, utan bo för sig sjelfva i egna eller andras hus, söka ej arbetsförtjenst mer än några få dagar i veckan, och tillbringa de öfriga sysslöst hemma, sedan de sörjt för dagens behof och tillfredsställt det tilltagande begäret efter brännvin. Deråt syftar den ansträngning, som användes, icke åt den förkofran, som tryggar för framtida bergning; och man må sålunda icke föreställa sig att arbets-quantiteten tilltagit i den mon arbetande personalen tillvexer. Enligt erfarna Jordbrukares vitsord erfordras nu, serdeles i grannskapet af städerna, ofta fjerdedelen större antal arbetare, för att åstadkomma samma arbets-effect, som för 10 eller 15 år tillbaka kunde med lätthet medhinnas; och endast genom tillhjelp af Tröskverk samt förbättrade jordbruks-redskap, men framför allt genom den oppmuntran, som brännvinet lemnar, kan

Landtmannen få sina sysslor med någorlunda inskränkt arbets-styrka uträttade.

Deraf må slutas, att om Staten skall hemta någon verklig vinst af den tillväxt i folknummern, som år från år uppkommer, synes en mera vårdad uppfostring af de sämre folk-classernas barn böra gå i bredd med samma tillökning, så att det uppvexande släktet från yngre åren danas till arbetsamhet, flit och ett nyktrare lefnadssätt.

Utom detta allmänna tidslygne hos arbetsfolket, äro Länets invånare i öfrigt, nu som förr, kände för ett stilla och sedesamt uppförande; dock kan ej förnekas, att äfven hos Allmogen benägenheten för starka drycker synes vara i tilltagande. — Bonden är till klädsel och lefnads-sätt allmänneligen tarflig; men i Bergslags-orterna tilltager fallenheten för öfverflöd och väl-lefnad, i samma mon, som, under en för Bergshandteringen oafbrutet fördelaktig conjunctur, välståndet der mer och mer blifvit utbreddt. De förmögnare Bergsmanshusen likna nu mera Ståndspersonernes, än Allmogens i lefnadssätt; dock bibehålla manspersonerne vanligtvis förfädernes kläde-drägt, efter hvarje Sockens bruk.

3:o. *Näringar;*

Jordbruket sysselsätter största antalet

af Länets invånare, men kan vid nuvarande låga spannmålspris icke idkas med samma fördel, som för några år tillbaka, enär arbets- och dagsverks-lönerna, långt ifrån att jemnka sig derefter, nästan oafbrutet blifvit uppstegrade.

Icke destomindre söker man i möjligaste måtto uppdrifva jordens afkastning, dels genom dess förbättrade bruk ock skötsel, dels genom nya odlingar, för att i en större spannmåls-production bereda sig ersättning för den förlust, som af de ned-satta priserna uppkommit.

Odlingarne hafva likväl de senare åren aftagit, och fortskyndas icke på långt när med samma fart, som före 1820, då höga spannmålspris dertill uppmanade.

Under de år, som framflutit sedan förra Berättelsen afgafs, har Landtmannen i denna ort upphemtat trenne ymniga och tvänne försvarliga skördar. Blott året 1826 var årsvexten något under medelmåttan, men likväl icke ens då svagare, än att Länet i det närmaste var försedt med egna behofvet, emedan den Spannmål, som våren och sommaren sistlidet år 1827 måste från fremmande orter anskaffas, föga öfversteg det belopp af ortens egen spannmåls-production, som vintern förut till Wermland såldes. I allmänhet

kan antagas, att en medelmåttig äring, eller sådan, då Rågen, som är ortens hufvudsäde, gifver sjetten och Hafren sjerde kornet, förser Länets invånare med brödfödan och behofvet till brännvinsbränning. I den mon afkastningen åter öfverstiger nämnde medeltal, uppkommer öfverskott, men brist icke alltid i samma förhållande äringen blifver sämre, emedan consumtionen i missvext-år, genom då nödvändiga besparingar och förknappningar, alltid är anseeligt mindre; hvilket vid all beräkning af behof och tillgång nog måste ihåggkommas.

Uti sjelfva bruknings-sättet är under de senare åren ingen annan förändring vidtagen, än att Bonden börjar mer och mer dika sin åkerjord och att efterhand göra sina åkrar jemnare, genom ryggarnes fällning. Det är ock hufvudsakligen denna förbättring, som åkerbruket i Nerike fordrar, innan det kan sättas i bredd med Östgöthens och Södermanlänningens, emedan den redskap, som här begagnas, i det hela är bättre, än i de sistnämnda och flera andra orter.

Länets hemmantal uppgår nu till något öfver 2791 mantal; och årliga utsädet å dessa hemman, med dertill hörande torp och lägenheter, är i Tabellen upptaget:

Till Hvete 699 T:r 4 k:pr., eller på helt Hemman i medeltal till 8 k:pr.

— Råg	19,481:	14	—	—	—	—	—	6 T:r	27 $\frac{1}{4}$	—
— Korn	3,026:	20	—	—	—	—	—	1:	2 $\frac{1}{2}$	—
— Hafre	15,839:	16	—	—	—	—	—	5:	21 $\frac{1}{2}$	—
— Blandsäd	5,430:	16	—	—	—	—	—	1:	30	—
— Ärter	1,555:	30	—	—	—	—	—	—	17 $\frac{2}{3}$	—
— Potates	16,254:	20	—	—	—	—	—	5:	26 $\frac{1}{4}$	—

Summa utsäde 62,287 T:r 24 k:pr., eller på helt mantal:

Spannmål 16 T:r 2 $\frac{11}{12}$ k:pr
och Potates 5: 26 $\frac{1}{4}$ —

Tillhopa 22 T:r 5 $\frac{1}{6}$ k:pr.

hwarefter medel-afkastningen, med afdrag af utsädet, anses utgöra:

Af Hvete		4,221 T:r 24 k:pr., eller på helt mantal i medeltal till								1 T:a 16 $\frac{1}{9}$ k:pr.	
— Råg	107,885:	—	—	—	—	—	—	38:	21	—	
— Korn	13,468:	—	—	—	—	—	—	4:	26 $\frac{1}{3}$	—	
— Hafre	51,051:	—	—	—	—	—	—	18:	9	—	
— Blandsäd	23,340:	16	—	—	—	—	—	8:	11 $\frac{1}{2}$	—	
— Ärtor	6,250:	2	—	—	—	—	—	2:	7 $\frac{2}{3}$	—	
— Potates	94,434:	24	—	—	—	—	—	33:	26 $\frac{1}{2}$	—	

S:ma afkastn. 300,652 T:r — — eller på helt mantal:

Spannmål 73 T:r 28 k:pr.

Potates 33 — 26 $\frac{1}{3}$ —

Tillhopa 107 T:r 22 $\frac{1}{3}$ k:pr.

som i Korntal vill säga:

af Hvete 7:de,

Råg 6:te samt

Korn, Blandsäd, Ärtor och Hafre 4:de, och af

Potates det 6:te kornet.

Oaktadt en sådan nu angifven tillökning i ortens spannmåls-production, torde likväl med all säkerhet kunna antagas, att den verkliga vida öfverstiger den sålunda upptagne, då Länets folkmängd, uppgående nära till 110,000 personer af alla åldrar och kön, eljest icke skulle hafva sitt spannmålsbehof, hvilket likväl nu, redan vid medelmåttig skörd, kan påräknas, på samma sätt, som fulla behofvet af Ladugårdsproducter och Trädgårds-vexter inom orten är att tillgå, om icke mera.

Odlingen af Lin är i tilltagande, men productionen deraf ännu icke svarande mot behofvet; än mindre förslår den Hampa, som inom Länets vexas, till förekommande förnödenheter.

Hvad angående Åkerbruks-redskapen i förra underdåniga Berättelsen blifvit anmärkt, är ännu gällande.

Boskaps-skötseln befinner sig i det närmaste på samma punct, som år 1822 omnämndes; men är dock hos flera jordbrukare på väg att förbättras, i den mån man temligen allmänt synes vinnlägga sig om foder-afkastningens förökande. — Både Kreaturen och deras afkastning i Smör, Ost och Talg hafva fallit i pris, och skulle tvifvelsutan än mera göra det, om hushålls-

hålls-omtanken ensamt riktades åt Boskaps-skötseln. Tabellen antyder redan en tillökning af nära 3000 Oxar, Kor och Ungboskap, eller vid pass 4 procent utöfver det år 1822 befintliga antal; men den är, oaktadt 1826 års foderbrist, sannolikt ännu större.

Omtänksamma hushållare hafva derföre åter fäst sin uppmärksamhet på Fåraveln, som genom ullprisernas fall var på väg att aftaga, och, uppmuntrade af Tyska jordbrukares föredömen, sökt visa möjligheten, att, genom en både mångfaldigad och förbättrad production af ull, vinna en afkastning, som den egentliga boskapsskötseln för närvarande icke erbjuder. Sålunda hafva flere Possessionater från Tyska Schäferier förskaffat sig både Spring-Gumsar och Tackor af utvalda racer, så att productionen af finare Ull, redan icke obetydlig, snart torde tilltaga, utöfver den inhemska förbrukningen; hvarföre man äfven är omtänkt att, genom Ullens noggrannare tvättning, sortering och emballering, göra den begärlig å utländska handelsplatser, der förmonlig afsättning å denna vara endast på sådant sätt kan beredas. Då erfarenheten nu mera fullkomligen bestyrkt, att Fåren här i landet säl-

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5-års-Berätt. 1828.

Örebro Län.

2

län lida af sjukdomar, som utrikes äro vanliga, utan allmänneligen trifvas väl, och vissa trakter af Nerike, serdeles de, som genomskäras af Skiffer- och Kalk-lager, hafva ett äfven för finare Får-racer ypperligt bete, bör Får-afvelns allmänna förbättring snart vara att förvänta, i synnerhet om, genom flera Stam-Schäferiers anläggning, hvartill många passande lägenheter finnas, tillgång på Spring-Gumsar och Moder-Tackor af förädlade slag kan hållas mindre bemedlade Landtmän för skäligt pris tillhanda. Utan sådana hjälp-anstalter, skall det gå alltför långsamt med förädlingen, emedan de finare Fårens dyrhet å utrikes ort hindrar de flesta jordbrukare att derifrån förskaffa sig dem.

Den utväg, som de senare åren af Styrelsen vid Strömsholms Kongl. Stuteri-Inrättning blifvit vidtagen, att derifrån till kringliggande orter utsända Hingstar till betäckning, bör småningom leda till Häst-afvelns upphjelpande, emedan den öppnat tillfälle för Landtmannen, att med mindre kostnad och besvär få sina Ston betäckta. I den mån de sankare ängsmarkerna dikas och uppodlas, samt tillgången på hårdvalls-foder ökes, bör ock ett både större och bättre antal hästar kunna underhållas.

I jordbruket använder Nerikes-bon ännu hellre Oxar än Hästar, hvaraf antalet

nu är uppgifvet mindre än år 1822, nemligen endast 9,402, eller på helt hemman något öfver 3 st.

De öfriga Kreaturens antal är antecknad att vara:

Oxarnes	13,043, eller nära	5.
Koens	41,114, nära	15.
Ung-Boskapens	15,153, något öfver	5.
Fårens	46,619, nära	17.
Svinens	15,018, något öfver	5.
Getternas	4,428, nära	2.

Stallfodring har ännu icke kommit i bruk och den Svenska eller Alsike väpplingen, jemte Timotejen fortfara att vara de fodervexter, som företrädesvis och med största framgång af Landtmannen odlas.

De enskilda Skogarne i Länet befinnas i det skick, som i sista Berättelsen omförmäles. Hushållningen derå är icke ännu, med mera omsorg än då, vårdad, och hemmans-skogarna anses derföre vara i aftagande. Ehuru någon egentlig skogsbrist ännu icke inträffat, utan hvar och en kan få sitt behof fyllt, ungefär till samma pris, som i flera år varit gällande, är dock tillgången på fullkomligen godt och moget Såg- och Byggnads-timmer i många trakter af Länet ganska knapp, samt skogspriserna i allmänhet högre inom Bergslags-

orterna, i följd af den ökade tackjerns-tillverkningen, än på landsbygden.

Bränntorf brukas ännu föga till bränsle. Skogen användes derföre nästan uteslutande så väl dertill, som till stängsel och alla byggnadsbehof. Deremot försvinna bräd- och torf-taken allt mer och mer, och i stället begagnas till täcknings-ämnen, dels vanligt taktegel, dels halm och ler, hvilket senare nyligen i bruk komna täcknings-sätt synes tillvinna sig mycket förtroende.

I afseende på *Kronans Allmänningsskogar* i Länet hafva viktiga förändringar i behandlingen egt rum, sedan förra Berättelsen i underdånighet afgafs.

De regleringar, som tillförordnades genom Kammar-Collegii, på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, den 14 April 1824 utfärdade Circulaire-Bref, hafva under loppet af år 1825 för sig gått å de i Länet varande Krono-Allmänningsskogarne, *Jägare-Backen*, *Tysslingen*, *Hällebråten* och *Krämaremarken*, jemte dermed sammanhängande *Höjde Edet*, tillsammans innehållande 1747 Tunnlunds vidd, hvilka alla, efter hållen undersökning, befunnits vara till sin natur sådana Kronoparker, hvilkas användande af Eders Kongl. Maj:ts Nädigste godtfinnande berodde. Om dessa Kronoparker har Eders Kongl. Maj:t

Nådigst förordnat, att Jägarebacken, utgörande 42 Tunne- 4 Kappland; Hällebråten omkring 38 Tunneland, samt af Höjde-Edet och Krämaremarken 248 Tunnland 4 Kappland skulle å öppen auction till den mestbudande försäljas; 120 Tunnland af sistnämnde Kronopark afsättas till afgärda lägenheters behof; och återstående rymden af samma Skog, 498 Tunne- 28 Kappland, såsom Kronopark förblifva under Eders Kongl. Maj:ts och Kronans disposition, enligt de i 1824 års Författning lagda grunder; samt slutligen, att å Krono-Parken Tysslingen, äfven Slotts-Allmänningen kallad, hvilken tills vidare skall för Kronans räkning bibehållas, och hvarå trakthuggning äfven borde införas, vanlig utsyning till Arresterne i Örebro Slott och till Landshöfdingens behof skulle fortfara, sistnämnde förmon likväl endast till undertecknad Landshöfdinges afgång.

Till verkställighet af Eders Kongl. Maj:ts sålunda fattade Nådiga Beslut äro föreskrifter lemnade, dels om skogs-afsättningarna å Höjde-Edet och Krämaremarken till afgärda lägenheterna, dels om skogsmarkens indelning i lotter, så väl å berörde Park, till så vidt den kommer att försäljas, som å Jägarebacken och Hällebråten.

Så snart dessa åtgärder för sig gått,

och af Eders Kongl. Maj:ts Kammar-Collegium blifvit gillade, skall försäljningen verkställas; och äro emellertid alla dessa skogar nu, såsom tillförne, under Jägeri-Betjeningens vård,

I afseende på en mera ändamålsenlig beräkning af Tysslingen, så länge den förblifver under allmän vård, samt af den del af Krämaremarken, som för Eders Kongl. Maj:ts och Kronans räkning kommer att bibehållas, skall jag i underdånighet inkomma med förslag, samt om den anbefallda trakt-buggningens införande gå i författning, så snart alla förberedande åtgärder hunnit vidtagas,

Utom ofvannämnde redan efter 1824 års Författning behandlade och för Krono-Parker förklarade Allmänningar, finnes här en serskilt Krono-Skog, kallad Immetorps Allmänning, som hvarken kan anses för Grufve-skog eller mot recognitions-afgift blifvit något visst Bergverk upplåten, men ändock genom Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 21 September 1818 är, intill dess annorlunda derom varder förordnad, ställd under Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Bergs-Collegii inseende, och från hvilken Skog vissa Bruk, Hytter och Grufvor, emot betalning njutit utsyning; lärande på serskilt undersökning och prof-

ning böra ankomma, huru med denna Allmänning skall förhållas.

Hvad Härads-Allmänningarne i Länet angår, hvilka, 9 till antalet, befinnas innehålla en sammanräknad rymd af omkring 21,500 Tunnländ; så har, vid Allmänningsrausakningen sistl. år 1827, jemväl förvarit fråga om dessa Skogars framtida behandling, hvarvid vederbörande Häradsboer, inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hörde, enhälligt förenats sig i den omständighet, att någon delning af dessa Allmänningar, Intressenterne emellan, icke skulle ega rum, utan desamma hädanefter, såsom hittills, vara och förblifva under Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och Jägeri-Betjeningens vård och inseed; äfvensom den mening allmänast varit rådande, att endast skoglöse hemmans innehafvare borde såsom delägare i allmänningarne anses; och hafva Menigheterne för öfrigt åtagit sig att ansvara för de Jägeri-Betjentes aflöning, som till Härads-Allmänningarnes bevakning äro eller blifva anställda, genom en viss afgift för hvarje timmerstock eller lass ved, som årligen från Allmänningarne utsynes; hvilken afgift dock endast skulle komma att drabba Utsynings-tagarne, eller dem, som från Allmänningen njuta understöd, i mon af års-utsyningens belopp; och undginge Staten såmedelst allt annat bidrag till Skog-

vaktarnes aflöning, än att de finge bibehålla de å Allmänningarne anlagda, i detta Län högst obetydliga Boställs-lägenheter, hvilka hvarken böra eller kunna bättre användas, då hvarje Skogvaktare, enligt stadgandet i 1824 års Bref, ovilkorligen skall å Allmänningen, eller nära derinvid hafva sin bostad.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande håller likväl i underdånighet före, att den afgift för det utstämplade virket, som sålunda kommer att af utsynings-tagare erläggas, icke bör omedelbart tillfalla Skogvaktare, utan insättas i Landt-ränteriet, för att, jemte andra tillgångar, utgöra fond till Jägeri-Betjeningens aflöning. I annat fall skulle lönevilkoren kunna blifva allt för knappa på ena stället, men för stora på det andra; hvilken olikhet bör och kan i tillbörligt förhållande jemnkas.

De å Recognitions-skogarne, efter hållne undersökningar, verkställda skattläggningar äro till en del fastställda, men bero ännu till en del på fastställelse.

Bruks-egarne hafva väl i allmänhet underkastat sig de påförde ordinarie räntor, men flere af dem dock funnit betänkligt, att åtaga sig det stora hemmantal, som blifvit skogsmarken, i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter, åsatt, under förevänd-

ning, att för skogsrymder, hvarinom någon odlad jord icke finnes, och stundom icke ens lägenhet att ringaste odling företaga, det i längden, serdeles vid möjligen inträffande ofördelaktig jern-conjunctur, skulle falla sig svårt, om icke omöjligt, att utgöra sådana extra ordinarie utskylder och besvär, som åtfölja skattehemman å landet, och hvilka förutsätta tillgång på dragare, foder till deras framfödaude och folk till præstationernes uppfyllande. Sådana äro skjutsnings-skyldigheter af alla slag, väghållning, publike byggnader, roteringen med flera; och kan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingalunda undgå, att i underdånighet yttra den öfvertygelse, att då dagligen inträffar, att jord, som hittills icke gifvit Staten inkomst, skattlägges till ordinarie ränta, utan att något hemmantal samma jord åsättes, hvarigenom nya jordlägenheter, oftast upptagna af odlingsbar och bördig mark, oupphörligen tillskapas af skattenatur, utan att hemmantal derå sättes eller några dermed följande extra ordinarie skyldigheter och besvär derföre komma i fråga, både rättvisan och billigheten talat för andra skatte-bidrags utgörande af skogsmarker, derå ingen odling är möjlig, än de som efter nu gällande method och grunder åsättas. Nödvändigheten att indela de af recognitions-skogarne uppkommande nya hemman till väghållning och skjutsning, skall [ofta [ådra-

ga menigheterna större kostnad och besvär, än som genom biträdet från den förra ersättes; då man deremot, genom fastställande af penninge-afgifter, som bruksrörelsen med mindre tunga kan åstadkomma, kunde bereda fonder till publice, jorden åliggande, byggnader, och på sådant sätt tillskynda den äldre skattejorden en verklig lindring.

Bergs-rörelsen, den andra hufvudnäringen inom Länet fortfar att idkas med enahanda båtnad, som då 1822 års Berättelse i underdånighet afgafs.

Isåsa Bly- och Silfvergrufva, hvars bearbetning år 1821 upphörde, har, sedan ett nytt Bolag blifvit sammansatt, år 1826 åter börjat drifvas. Från Junii månad nyssnämnde och till Augusti månad sistlidet år erhöles omkring 800 Skeppund Malm, som vid smältning lemnade 269 Lispund Verkbly, och vid afdrifning 93 R:dr myntadt Silfver. Malmen skall synas något öka sig, och förbättringar vidtagas för dess bearbetande. Emellertid är 2:ne års hvillo-anstånd med Grufve-arbetet af Eders Kgl. Maj:ts och Rikets Bergs-Collegium lemnadt.

Uti *Helleforss Silfver-Grufva* och *Krigskärns Silfver-malmfält* fortfares med brytningarne, för vinnandet af det ända-damål, hvilket jag i sista Berättelsen haft nåden omförmåla; och har, under gräfva-

gen i den förra Grufvan, en malmfyndig Schöl påträffats, hvilken med Tvärort eftersatts till $4\frac{1}{2}$ famnar, och som ännu fort-far att vara malmgifvande.

Vid de inom Hammars och Lerbecks Socknar varande Cobolt-Grufvor, under en gemensam benämning kallade *Wena-Werken*, har ifrån och med 1822, till och med 1826, brytningen varit uti oafbrutet stigande, så att malm-vinsten under nämnde tid utgjort omkring 34,000 marker årligen. Den fördel Cobolt-fälten dessa år tillskyndade sina egare, uppstegrade Grufvorna till ett värde, som de blott för ögonblicket egde. Tvänne större Bolag, Fredricsbergs och Johannisbergs, upprättades år 1825, och Cobolt-tillverkningen steg, till följd af bättre inrättningar och större arbets-styrka, i den mån, att malm-vinsten, som år 1823 beräknades till 24,600 marker, 2:ne år der-efter utgjorde nära dubbelt, eller 47,700 skålpund; men att, sedan nämnde Bolags tillkomst, har afsättningen så aftagit, att Verket, som år 1825 sysselsatte omkring 860 mer och mindre arbetsföra personer, för närvarande icke kan med den ringaste fördel drifvas; varande likväl icke blott saknad afsättning, utan äfven Malmens af-tagande i fyndighet, eller procent af färg-ämne, ifrån 8, någon gång 10 à 12 ö på $\frac{1}{4}$ tunna bokad Malm, till 2 à 3 ö , samt den mera kostsamma brytningen, allt efter

Grufvornas tilltagande djup, orsaken till den brydsamma belägenhet, hvaruti Bolags-Interessenterna sig nu befinna; dock hafva, detta oaktadt, Johannisbergs och en del andra Gruf-egare låtit uppföra kostsamma mechaniska inrättningar, för att, genom Malmens förädling till Smalts, i någon mån kunna erhålla den ersättning för nedlagde Capitaler, som rå-ämnet numera icke kan gifva.

De 2:ne inom Länets befintliga *Koppar-Grufvor*, den ena i Nya Kopparberget och den andra vid Håkansboda i Ramsbergs Socken, hafva ock, med hvarje af de sistförflutna åren, mer och mer aftagit; dock skall uti den första, eller den såkallade Stor-grufvan i Nya Kopparberget, år 1826 en Malmstock påträffats, hvars halt utgjort omkring 4 procent Koppar; hvar emot Håkansboda-malmen, som föregående åren hållit $4\frac{1}{3}$ procent, från och med 1822 till och med 1826 icke gifvit fullt 3 procent, samt, i förhållande efter sitt aftagande i halt, fordrat större kol-tillgång, eller ifrån 14 läster 1 tunna, ända till 18 läster 4 tunnor per skeppund Går-Koppar.

Ett helt annat förhållande företer sig åter med *Jernmalm-Grufvorna* och *Tackjerns-tillverkningen*, hvaraf vinsten oafbrutet förökar sig; och beräknas, vid de

förre, malmbrytningarne årligen per medium:

I Nora Bergslag till . .	101,470	Skepp:d.
I Lindes och Ramsbergs Bergslag	40,665	—
I Lekebergslagen . . .	16,155	—
I Lerbecks Bergslags eg- na Grufvor	3,724	—
och i Nya Kopparbergs, Hjulsjö, Grythytte och Hellefors Bergslagertill	33,893	—

Eller tillhopa 195,907 Skepp:d,

och således 34,441 Skeppund mer från och med 1822, än de föregående åren.

Rudimaterie-tillgångarne för Tackjerns-tillverkningen hafva äfven blifvit ökade genom Zinter-stamp-anläggningar vid flera ödelagda Masugnar, samt sofring och vaskning uti varpen efter öfvergifne Grufvor, hvilket likväl ej tagits i beräkning vid uppgörandet af nedanstående Calcul, enligt hvilken i medeltal de sistförflutna sex åren tillverkats:

I Nora Bergslag	27,082	Skepp:d.
I Lindes och Ramsbergs Bergslag	19,757	—
I Lekebergs- och en del		

Transport 46,839 Skepp:d.

	Transport	46,839	Skepp:d.
	af Carlskoga Bergslag	13,416	—
I	Lerbeck's Bergslag . .	6,464	—
I	den till Wermlands Bergmästaredöme hö- rande del af Carlskoga Bergslag	17,020	—
I	Nya Kopparbergs, Hjul- sjö och Grythytte samt Helleforss Bergslager .	35,320	—

Eller tillsammans 119,059 Skepp:d,

och sålunda 17,928 Skeppund utöfver föregående årens tillverkning; varande likväl ännu för handen de skäl, hvilka jag i sist afgifne Femårs-Berättelse i underdånighet andragit, för min förmodan emot möjligheten af Tackjerns-tillverkningens vidare stigande.

År 1823 den 7 October privilegierades ett på hemmanet Krokforss uti Nya Kopparberget inrättadt Borr-machineri-
verk, till förädling af Gjutgods m. m., derå tillverkningen dessa åren utgjort i vikt omkring 378 Skeppund årligen; och åstadkommes för öfrigt vid de flesta Masugnar åtskilligt Gjutgods till ortens och kringliggande traktens behof.

Stångjerns-tillverkningen är äfven den-

na gång uppgifven att i medelberäkning
utgöra:

I Nora och Lindes Berg-
mästare-döme . . . 55,000 Skepp:d.

I den till Wermlands
Bergmästaredöme hö-
rande del af Carlskoga
Bergslag 1,702 —

Och i Nya Kopparbergs,
Hjulsjö, Grythytte och
Helleforss Bergslager 7,250 —

eller 63,952 Skepp:d;

men *Manufactur-smidet* har än ytterligare
förminskats, så att årliga tillverkningen
deraf i hela Länet ej uppgår till mer än
9000 Skeppund.

Conjuncturen för Stångjerns-smidet har
under de senare åren varit ganska fördel-
aktig, och visat att den under början af
detta decennium rubbade jemnvigten emel-
lan Tackjerns- och Stångjerns-prisen emot
förmodan kunnat återställas, helst det för-
ra, för närvarande, ej mer än motsvarar
 $\frac{1}{3}$ af det senares värde; varande dock här-
af ingen förändring skedd i Bergsmannens
förra välstånd, hvilket genom det ytterligt
fallna spannmålspriset än vidare är i till-
tagande.

Bland *Fabriker, Bruk* och öfriga *Näringar*, utom de förenämnde, märkas:

Dylta Svafvel-Bruk, hvarest från och med 1822 till och med 1826 medel-tillverkningen utgjort:

Svafvel	211	Skeppuud.
Victriol	714	dito.
Rödfärg	1,228	Tunnor.

Ehuru tillverkningen sålunda är något betydligare än den visat sig de näst föregående åren, synes likväl dess uppdrifvande till den höjd den fordom ägt, fortfarande mötas af de svårigheter, dem Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i dess sista Berättelse underdånigst omförmält.

Latorps eller Beatæ Christinæ Alun-Bruks medel-afkastning finnes, enligt vederbörande Bergs-Domhafvandes lemnade uppgifter, under ofvannämnde 5 år beräknad till 1,852 Tunnor Alun årligen, eller omkring 100 Tunnor mer, än de 7 föregående åren.

Rödfärgs-tillverkningen vid Risbacka har åter förminskats till ett medeltal af 437 Tunnor, hvilket förhållande äfven inträffar med Ridkärns-verket i Nya Kopparberget,

berget, der tillverkningen nu endast bestiger sig till 756 Tunnor årligen.

De vid Håkansboda och Nya Wiker i Nora Socken tillämnade Rödfärgs-Verk hafva, i anseende till Malmens ringhaltighet och tillfälliga omständigheter, icke vunnit bestånd; dock tillredes vid Håkansboda, ett och annat år, Rödfärg till 50 à 100 Tunnor; och skall nu mera all Rödfärgs-tillverkning vid Latorp upphört.

Vid Lindbacka Bruk steg tillverkningen år 1825 till 3,790 Ris Papper af diverse sorter, 200 bundtar Papp och 100 Lispund Förhydnings-papper; hvaremot Åmmebergs Pappers-bruk fortfar att vara i samma obetydliga skick, som före år 1822.

Pottaske-tillverkningen vid Torp i Askers Socken utgör nu omkring 700 Lisp. årligen. — Det i Wiby Socken belägna Kamulls-spinneri har i senare tider blifvit nästan nedlagdt; varandeäfvendeti Tabellen anmärkta Telgstens-brott, vid Hellebråten i Hallsbergs Socken, utan all betydenhet. — Tegelbrukens antal utgöra 12; Stampverken äro tvänne; Tull-Mjölqvarnar 114, och grofbladiga Tull-Sågar 27 stycken.

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5:års-Berätt. 1828.

Som Bergs-allmogen mer och mindre, eller endast vissa tider af året befattar sig med Bergs-rörelsen, kan antalet af dem, som dermed sysselsätta sig, icke bestämdt uppgifvas. I Nora Bergslag skall Grufvearbetarnes antal, per medium, utgöra 552; och lära de personer, som med Jernmalmsbrytningen i de öfrige Bergslagerne sig befatta, äfven uppgå till omkring 500 stycken. Vid Jern- och Koppar-verken sysselsättas 8 à 900 personer, och vid Latorps Alun-verk omkring 200. Vid Dylta Svafvelbruk arbetade, år 1825, 25, och vid Lindbacka Pappersbruk 11 karlar, samt vid Rödfärgs-verken omkring 14 à 15 personer; och har, vid de öfriga Bruken och Näringarne, arbetarnes antal på hvart ställe endast bestått af några få personer.

Koppar-tillverkningen vid Håkansboda utgjorde år 1825 91 Skeppund 19 Lispund och 16 Skålpund Gårkoppar; och vid Kopparberget har afkastningen de senare åren i medeltal blifvit räknad till 14 Skeppund 1 Lispund 19 Skålpund; utgörande värdet, efter 105 R:dr Skeppundet, 11,130 R:dr Banco.

Enligt hvad jag här ofvan underdånigst anført, har Tackjerns-tillverkningen årligen uppgått till omkring 119,059 Skeppund, hvarföre värdet, efter 7 R:dr Skeppundet, utgör 833,413 R:dr; och bestiger sig

värdet af Stångjerns-smidet, à 17 R:dr Skeppundet, till 1,087,184 R:dr, samt af Manufactur-smidet, efter 26 R:dr 32 sk. öfver hufvud för Skeppundet, till 240,000 R:dr, allt Banco.

Dylta Bruks-tillverkningar skattas:

Svafvel, efter det ända från 30 till 18 R:dr Skeppundet fallna	
pris till R:dr . .	3,798: — —
Victriol, à 17 R:dr Skepp:t	11,138: — —
Rödfärg, à 3 R:dr 32 sk.	
Tunnan	4,502: 32 —
eller sammanlagdt till R:dr	19,438: 32 —

Alun-tillverkningen vid Latorps Bruk kan, efter beräkning af 18 R:dr tunnan, anses till 33,336 R:dr; och den i Länet, utom vid Dylta, tillverkade Rödfärg, till ett belopp af omkring 1200 T:r, till 4,400 R:dr; utgörande värdet af i Asker producerad Pottaska, à 3 R:dr Lispundet, 2,100 R:dr, samt afkastningen af Tegelbruken omkring 7000 R:dr; och är det vid Lindbacka år 1825 tillverkade Papper skattadt till 9,750 R:dr, samt värdet af årliga Pappers-tillverkningen vid Åmmeberg uppgifvit till omkring 333 R:dr 16 sk., allt Banco.

Binäringar:

Hvad dessa beträffar, vågar Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i underdånighet åberopa den sist afgifne Berättelsen; dock har Nubb-smidet i Lerbecks Socken, som utgjort en bland de hufvudsakligaste Binäringarne inom Länets, de senare åren, i brist på tillräcklig afsättning, aftagit.

4:o Politisk Författning.

Kammarverk. Under den tid, som förflutit sedan år 1822, hafva nya Recognitions-Skogs-hemman, till ett antal af 10 $\frac{1}{2}$ mantal, tillkommit.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse af den 20 Februarii 1821, angående ändring uti vissa delar af Enskiftes-Förordningarne, utkom, har Enskiftes-delningen med synnerlig framgång fortgått; och som slike ärenden af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande alltid behandlades med all den omsorg en så vigtig del af Läne-Styrelsen påkallade, och målen sällan eller aldrig afgjordes utan föregången besigtning på stället, hvarvid oftast de uppkomna stridigheterna, genom träffade öfverenskommelser bilades; så blef Eders Kongl. Maj:t härifrån orten sällan af Besvär i Enskiftesmål öfverhopad. — Deremot torde ännu allt yttrande vara för

tidigt öfver nyttan här i Länets af den sistlidne år utkomne Nådiga Skiftes-Stadgan.

I enlighet med den upprättade Tabellen utgöra Hemmanens värden, efter deras olika natur:

								R:dr.
105 $\frac{1}{4}$	mantal	Säterier . .	740,005: 32.,	eller	hvarje	helt	mantal	7,047.
59	dito	Berustade Sät.	249,100: —	—	—	—	—	4,613.
9	dito	Rå och Rör .	24,345: —	—	—	—	—	2,705.
447 $\frac{1}{12}$	dito	Frälse . . .	1,501,862: 16.	—	—	—	—	3,352.
25 $\frac{5}{8}$	dito	Bergs dito .	100,451: 32.	—	—	—	—	4,018.
226 $\frac{1}{4}$	dito	Frälse Skatte	857,976: 24.	—	—	—	—	3,793.
12 $\frac{1}{8}$	dito	Kronohemman	37,095: 40.	—	—	—	—	3,091.
275 $\frac{5}{8}$	dito	Krono Bergsm,						
		hemman . .	938,785: 40.	—	—	—	—	3,413,
10 $\frac{3}{9}$	dito	KronoRusthåll	29,619: —	—	—	—	—	2,961.
2 $\frac{1}{2}$	dito	Dito Augm.h:n	7,475: —	—	—	—	—	2,491.

Transport 4,486,716: 40.

Transport 4,486,716: 40.

405 $\frac{3}{4}$ $\frac{1}{8}$	mantal Krono-Skatte:h:n	1,497,944	—	eller	hvarje	helt	mant.	3,689.	
424 $\frac{1}{2}$ $\frac{9}{8}$ $\frac{2}{8}$ $\frac{3}{8}$	dito Dito Bergsmans- hemman . .	1,746,263: 32.	—	—	—	—	—	4,108.	
309 $\frac{7}{9}$ $\frac{7}{6}$	dito Dito Skatte- Rusthåll . .	1,152,209: —	—	—	—	—	—	3,716.	
303 $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{6}$	dito Dito Augm.h:n	1,043,458: —	—	—	—	—	—	3,432.	1
72 $\frac{7}{2}$ $\frac{7}{4}$	dito MilitiæBoställen	243,365: —	—	—	—	—	—	3,380.	38
17 $\frac{3}{4}$	dito Civile Dito .	265,653: —	—	—	—	—	—	3,647.	1
59 $\frac{1}{1}$ $\frac{5}{6}$	dito Eccles. Dito .	210,141: —	—	—	—	—	—	3,502.	
1 $\frac{1}{2}$	dito Acad.h:n Krono	3,120: —	—	—	—	—	—	2,080.	
2	dito Høsp.h:n Dito	12,000: —	—	—	—	—	—	6,000.	
25 $\frac{1}{3}$ $\frac{3}{2}$	dito Recogn. - Skogs- hemman . .	71,335: —	—	—	—	—	—	2,853.	
samt de serskilte lägenheterne tillsammans		420,127: 32.							

S:ma Egendomsvärde R:dr B:o 10,952,333: 8.

Återstående Taxerings-värdet, 3,723,409 R:dr 20 sk., belöper sig således på Koppar- och Cobolt-Grufvor, Masugnar, Bruk och Jernverk, Qvarnar, Sågar samt öfriga Verk och Inrättningar på Landet.

Efter de uppgifter, som från vederbörande Krono-Fogdar inkommit, förhåller sig antalet af sjelf-egande Jordbrukare till Arrendatorer och Brukare såsom 4 till 1.

Postföringen bestrides af 21 $\frac{1}{2}$ mantal samt ett skattlagdt Torp; och utgöra Gästgifvaregårdarnes antal 47 stycken.

Statsbidragen på Landet uppgå till 641,405 R:dr 17 sk. 5 r:st.; och om de i Tabellen, på sammanlagde hemmantalet af hvarje serskildt slags natur, utförda summor fördelas på hvart helt hemman, så belöper sig på ett mantal

Frälse-Säteri	105:	17:	7.
Säteri-Rusthåll	263:	33:	10.
Rå och Rör	83:	3:	2.
Frälse-hemman	138:	4:	2.
Dito serskildt Bergs-Frälse	116:	26:	3.
Frälse-Skatte-hemman . . .	135:	35:	10.
Krono-hemman	193:	3:	10.
Dito serskilt Bergsmans-			
hemman	146:	45:	1.
Krono-Rusthåll	331:	16:	2.
Dito Augments-hemman . .	204:	7:	5.
Dito Skatte-hemman . . .	226:	47:	3.

Krono Bergsmans-hemman	165:	4:	5.
Dito Skatte-Rusthåll . . .	380:	43:	11.
Dito Augments-hemman .	228:	37:	3.
Militiæ-Boställen	74:	15:	10.
Civile dito	103:	19:	2.
Eccles. dito	85:	40:	7.
Academie-hemman . . .	140:	4:	—
Hospitals-hemman . . .	122:	30:	10.
Recognitions-Skogs-hemmen	192:	15:	7.

Gällande äfven nu härvid den anmärkning, att en större summa, än som af jorden rätteligen utgår, blifvit hemmanen påförd af enahanda skäl, dem jag uti den förra underdåniga Berättelsen lagt i dagen.

Rustnings- och Roterings-kostnaderne hafva i vissa omständigheter nu ansetts böra nedsättas till mindre belopp, än hvar till desamma sist uppskattades; och äro utgifterna, till följd deraf, beräknade:

För en Hussar vid Lif-Regem.-Brigaden.

Löneförmoner:

Torpet, uppskattadt som Dagsverks-torp, deraf ett dagsverke i veckan utgöres, eller 52 om året, à 16 sk.

6 r:st., till 17: 42.

Torpets årliga underhåll

med nybyggnad . . 7: 16.

Transport 25: 10.

	Transport.	25: 10.
Rusthållarnes Bruknings-		
kostnad, jemte Ved- och		
Qvarn-transporter . .	4: 40.	
Lega och stüdsel efter 12		
års tjenstetid . . .	4: 8.	
Ärlig Lön	2: —	
		36: 10.
Karl- samt Häst-munderingarne		
med alla tillbehör och under-		
hållet af båda, upptages till det		
belopp, som den år 1824 af		
Kongl. Krigs-Collegium gjorda		
beräkning innehåller, och hvil-		
ken blifvit de Rustande till an-		
tagande framställd, eller . .	29: 10.	
Hästens nu varande inköps-kost-		
nad, 166 R:dr 32 sk., fördelad		
på 9 år	18: 25.	
Hästens föda, skötsel och årliga		
skoning upptages till	60: —	
Capitulations-fourage, Rusthålla-		
rens tidspillan med transporter		
och skjuts till och ifrån Möten		
och Mönstringar, Dagtractamen-		
ten på samlings- och uppbrotts-		
dagar, Ådermöten och Mön-		
stringar	6: 32.	
		S:ma R:dr 150: 29.

Ärliga Mötes-Passevolancen, upp-
tagen till det belopp 1825 års

Transport 150: 29.

	Transport	150: 29.
Krono-Räkenskaper för Neriket		
utvisa		21: 39.
	<u>S:ma R:dr B:o</u>	172: 20.

För en Soldat vid Nerikes Regemente:

Torpet, med åbyggnad och underhåll, jemte bruknings-kostnad, ved och stängsel upptages till	16: 32.
Årlig Lön i penningar och persedlar efter markgång	35: —
Årligt Beklädnads-bidrag	4: 27.
Soldat-lega och städsel, beräknad efter 15 års tjenstetid, gör årligen	3: 37.
	<u>60: —</u>
Hvartill kommer årliga Mötes-Passevolancen, efter Contract . .	8: —
	<u>S:ma R:dr B:o</u> 68: —

Utgifterna för en extra Roterings-Soldat hafva äfven denna gång blifvit ansedd till 7 R:dr 24 sk. Banco årligen.

De till Rustningen anordnade räntor utgå:

Af 54 mantal Säteri Rusthåll:

Jordeboks- och hemmantals-räntor	3,957: 4: 3.
Afrads-pannmål	<u>606: 45: —</u>
	4,564: 1: 3.

Transport 4,564: 1: 3.

Af $10\frac{3}{8}\frac{1}{6}$ mantal Krono-
Rusthåll:

Jordeboks- och hemmantals-

räntor . . . 797: 39: 2.

Afrads-spannmål 115: 14: 8.

913: 5: 10.

Af $309\frac{7}{8}\frac{6}{8}$ mantal Skatte
Rusthåll:

Jordeboks- och hemmantals-

räntor . . . 27,156: 42: -

Afrads-spannm. 3,482: 3: 5.

30,638: 45: 5.

samt af Augments-hemman

$297\frac{1}{1}\frac{5}{8}$ mant. Krono-Skatte:

Jordeboks- och hemmantals-

räntan . . . 22,381: 42: 8.

Afrads-spannm. 3,360: 8: 9.

25,742: 3: 5.

$2\frac{1}{1}\frac{5}{8}$ mantal Krono:

Jordeboks- och hemmantals-

räntan . . . 196: 18: 6.

Afrads-spannm. 26: 30: -

223: — 6.

S:ma R:dr B:o 62,081: 8: 5.

Då denna summa fördelas emellan de
i Länet befintliga 335 Rusthålls-nummer,
belöper sig på hvarterdera en summa af 185
R:dr 16 sk., hvaraf åter uppkommer ett
helt annat resultat, än det som antydes i

1822 års Berättelse, eller att Rustningen, genom de dertill anslagna räntor, underhåller sig sjelf.

Beloppet af Kneckte-Rotefrihets-medel för oroterade hemman bestiger sig till 1,854 R:dr 6 sk., och antalet af de hemman, som sådana medel utgöra, uppgår till $154\frac{2}{3}$ mantal.

Afgifterna till Clereci-Statens underhåll belöpa sig på hvart helt mantal öfver hufvud till 26 R:dr Banco; och Fattig-försörjningen uppgår till nära 10 R:dr på hemmanet.

Vid beräkningen af kostnaderna för Skjuts- och Väghållnings-besväret, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, oaktadt dagsverks-lönerne, enligt hvad förut i underdånighet blifvit anmält, ingalunda sedan år 1822 fallit, dock, i anseende till den ymnigare foder-tillgång, som de senare årens grödor lemnat Jordbrukaren, och hvilka försatt honom i tillfälle att med mera lätthet än den föregående tiden, underhålla sina dragare, trott sig böra nedsätta samma kostnader 25 procent under det penningbelopp, hvartill dessa besvär förra gången uppskattades; och, med iakttagande häraf, anses *Skjutsen* kosta hvart helt, dertill skyldigt, hemman, 18 R:dr 47 sk. 6 r:st. samt *Väghållningen* 18 R:dr 24 sk., allt Banco.

Af Tabellen täckes Eders Kongl. Maj:t i Nåder inhemta, att de under rubriken *Diverse Afgifter, Onera och Allmänna Besvär*, hvarunder förstås underhållskostnaden för publika byggnader, Riksdagsmanna-arfvode, Djekne-penningar m. m., upptagne poster utgöra en summa af 22,926 R:dr 36 sk. 11 r:st. Banco; hvilken summa, till det belopp, som deraf på jorden belöper, i anseende till hemmanens olika natur, ganska skiljaktigt graverar densamma.

Politi.

Policens handhafvande och sedlighetsens vårdande på Landet är ännu ensamt åt Presterskapet och Krono-Betjeningen anförtrodd; och fortfar jag att vara i min förut yttrade underdåniga öfvertygelse, att lugnets och allmänna säkerhetens bibehållande härigenom är tillräckligen trygghadt.

Någon annan förändring, i afseende på Undervisnings-anstalterna på Landet, har, sedan år 1822, icke inträffat, än att den så kallade Bell-Lancasterska Läro-metoden blifvit införd i Kumla Sockne-Schola.

Fyratiofyra Sockne-Magazinar finnas i Länets, hvilkas fonder uppgå i contante medel till 698 R:dr 9 sk. 8 r:st. Banco, samt i Spannmål till 7,430 tunnor Råg, 536 tunnor Korn och 422 tunnor 12 kap:r Hafre.

På Landsbyggen utgöra de tillåtna Krogarne 13 st., hvilka, ehuru få till antalet, och anlaggde endast vid sådana farvägar, hvarest behofvet och Allmogens beqvämlighet fordrat deras medgifvande, dock i sin mon bidraga till uppfyllandet af den arbetande classens öfver hand tagande begär efter Brännvin.

Helsovården bestrides af de i Länet anställda 2:ne Provincial-Medici, Hospitals- och Lazarets-Läkaren i Örebro samt åtskillige inom Provinzen boende Militaire-Läkare; och äro Carlskoga Församlings invånare, som, i anseende till ortens aflägsenhet ifrån Städerna, någon gång icke så fort, som behofvet möjligen påkallat, varit i tillfälle att vinna Läkare-biträde, betänkte att antaga en Socken-Läkare, åt hvilken, af nu mera aflidne förre Riksdags-Fullmäktigen Oxelberg $\frac{1}{4}$:dels mantal Karåsen blifvit skänkt till Boställe.

5:o *Städerna* i Länet ega, enligt 1825 års Mantals-Längder, en sammanräknad folkmängd af 5,844 personer, deraf Örebro 3,782, Nora 592, Lindesberg 676 och Askersund 794. Folknummern har således sedan 1822 förökats sig uti Örebro, Lindesberg och Askersund, men i Nora åter förminskats; hvartill dock anlednin-

gen icke igenfinnes uti någon förändring med handeln och de öfriga stadsmannanäringarne, hvilka alla befinna sig i samma skick, som vid nyssberörde tid; utan lär den förökade folkmängden i de 3:ne förstnämnde städerna härröra utaf de inflyttningar, hvilka årligen ske från Landsbygden utaf mer och mindre afsigkomne Jordbrukare.

Utaf de 20 stycken fartyg af emellan 20 och 30 Lästers dräktighet, som förr begagnades till seglation emellan Stockholm och Örebro, äro nu endast 17 i samma ändamål sysselsatte; och har Jern-transporten till sistnämnde stad under de senare 5 åren, i den betydliga mån aftagit, att, per medium räknadt, årligen icke mera än 8,631 Skeppund Bruks-effecter blifvit derifrån utlastade, då deremot, från och med 1817 till och med 1822, från Schebecks Lastage-plats hvarje år utskeppades i medeltal 22,956 Skeppund enahanda Effecter.

Detta förändrade förhållande är förorsakadt dels deraf, att Hjelmare Slussverk, hvars obehindrade begagnande utgör första villkoret för stadens bestånd, varit under ombyggnad, och dels deraf, att flera Bruksegare börjat låta forsla sina varor till Motala, att derifrån vidare transporteras Canal-vägen åt Götheborg.

År 1825 anlade Bruks-Patronen Lind, vid sitt i Örebro egande Boktryckeri, ett Stilgjuteri, hvarest sistlidet år tillverkades 5000 Skålpund Stilar, i värde ansedda till 5000 R:dr Banco; och synes den på stadens grund, strax utanför östra Tullen, belägna Klädes-fabrik, med fortfarande fördel drifvas. Tillverkningen derå uppskattades förlidet år till 23,011 R:dr 28 sk. Banco.

Afkastningen af den Örebro tillhörande Åkerjord har, efter afdrag af utsädet, de fem senare åren i medeltal utgjort, efter utsäde

30	T:r	14	K:pr	Hvete	355	T:r	8	K:pr.
226	—	3	—	Råg	1,582	—	21	—
91	—	22	—	Korn	458	—	14	—
263	—	6	—	Ärter,				
				Blandsäd, Hafre och				
				Vicker		1,315	—	30 —
					Summa 3,712 T:r 9 K:pr.			

Antalet af underhållne Kreatur, 231 Hästar, 103 Oxar, 568 Kor, 117 Får och 282 Svin, öfverstiger nu vida det belopp, som finnes uppgifvet i 1822 års Berättelse; och är denna tillökning en följd af de inflyttningar från Landet, hvilka, enligt hvad jag nyss i underdånighet anført, årligen företagas af personer, som, ehuru de saknat utsigt till bergning vid det jordbruk de förut innehaft, likväl, för att vinna in-

steg

steg i staden, nödgats på arrende förskaffa sig en liten del af dess mark, och derföre äfven från Landet medförade Kreatur, som för den arrenderade jordens brukning äro af nöden.

Stadens utskylder äro beräknade:

Bevillningen till R:dr . . .	5,402: — —
Ständige Räntor	968: 44: 2.
Arrende-medel	— — 37: 8.
Båtsmans-hållet	388: 41: 4.
Kostnad för stadens Styrelse	946: 5: 4.
Clereciets underhåll . . .	1,603: 18: —
Fattig-Försörjningen . . .	3,858: 34: 5.
Skjuts-besväret	2,459: 28: —
Väg- och Brobyggnad . . .	1,600: — —
Diverse onera, såsom afgift till Brand-Cassan, Fång- medels-Cassan, Publike	
Byggnader m. m.	4,014: 35: 5.
Summa Stats-bidrag R:dr	21,243: 19: 5.

De inkomster Örebro Stad åtnjuter af vissa fastställda afgifter bestå uti:

1:o Bro-, Hamn-, Mätare- och Vägare-penningar, hvilka på fem års tid äro utarrenderade för en årlig summa af	113: 16: —
2:o Våg-medel, som de sista 5 åren per medium utgjort	641: 33: 2.
Transport	755: 1: 2.

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5-års-Berätt. 1828.

Örebro Län.

4

	Transport	755:	1:	2.
3:o	Marknads-stånd-pennin- gar, hvilka årligen inbragt	514:	10:	9.
4:o	Källarfrihets-medel, som utgöra	155:	39:	9.
5:o	Gärnings-ören, omkring	12:	3:	2.
	Summa årlig inkomst R:dr	1,437:	6:	10.

Nora Stad, som, i afseende på nä-
ring och rörelse, bibehåller sig vid samma
punct den innehade år 1822, erlägger:

	Bevillning	1,477:	26.	—
	Ständige Räntor	253:	7.	—
	Kostnad för Roteri	327:	21.	—
	Dito för Stadens Styrelse	211:	—	—
	Clereciets underhåll	325:	—	—
	Fattig-Försörjning	235:	—	—
	Skjuts-besväret	500:	—	—
	Väghållning	450:	—	—
	Diverse onera	747:	22.	—

Summa R:dr 4,526: 28. —

Stadens Tjenstemäns aflöning bestri-
des af:

1:o	Källarfrihets-medel, som af Statsmed- len utgå med	83:	36:	9.
2:o	Gärnings-ören	26:	32:	—
3:o	Tomt-ören, Vretskatt och Förskotts-medel	97:	—	—
4:o	Saköres-medel, tillfälliga	6:	40:	—

eller Summa R:dr 214: 12: 9.

Egande *Nora* ej några inkomster af Tolag,
Bro-, Hamn-, Våg- eller Strandpenningar.

Lindesberg, hvars utsäde, Medel-afkastning och antal af underhållna Kreatur är nästan lika med hvad förra gången i underdånighet blifvit uppgifvit, utgör:

Bevillning	1,118: 35.
Ständige Räntor	191: 46.
Kostnad för Roteri	245: 28.
Dito för Stadens Styrelse	250: —
Clereciets underhåll	258: —
Fattig-Försörjning	365: —
Skjuts	66: 32.
Väghållning	650: —
Diverse onera	281: —

Summa R:dr 3,426: 45.

Vägpenningar af Stjernforss Bruk, upptagne till 11 R:dr 5 sk. 4 r:st. Banco årligen, äro de enda fastställda afgifter, som tillkomma Staden.

Askersund, ännu i enahanda tillstånd som vid år 1822, erlägger i

Bevillning	1,365: 12: 8.
Ständige Räntor	131: 21: 8.
Kostnad för Roteri	304: 10: 3.
Dito för Stadens Styrelse	600: — —
Clereciets underhåll	570: — —
Skjuts-besväret	580: — —
Väghållning	187: — —
Diverse onera	700: — —

Summa R:dr B:o 4,737: 44: 7.

Stadens inkomster, bestående i Bro-,

Hamn- och Vågpenningar, äro uppgifna till omkring 90 R:dr Banco årligen.

Fattig-försörjnings- och Undervisningsanstalterna i Städerna äro desamma, som sista underdåniga Berättelsen upptager; dock torde här böra anmärkas, att, uti den af Commerce-Rådet och Riddaren af Eders Kongl. Maj:ts Nordstjerne- och Wasa-Orden, *C. G. Broms*, samt hans sedermera aflidne Broder, Handlanden *Joh. Daniel Broms* år 1818 i Örebro inrättade Schola, enligt Stiftarnes föreskrift, Bell-Lancasterska undervisnings-sättet nu mera blifvit infördt, samt hittills användt med den mest lofvande framgång utaf en skicklig Lärare, som lönas af subscriberade medel och räntan af det Capital, hvilket dertill af Handlanden *Broms* i lifstiden anslogs.

Sjukvården ombesörjes af förr omförmälte 2:ne Provincial-Medici, som äro bosatte i Örebro och Nora, samt af de i förstnämde Stad, Lindesberg och Askersund boende Militaire-Läkare, äfvensom utaf Hospitals- och Lazarett-Läkaren i Örebro.

Antalet af de personer, som från och med 1823 till och med 1827 njutit vård och underhåll å Hospitalet, stiger till 128, eller 25 å 26 årligen, samt af dem, som under samma tid på Lazarettet erhållit Läkare-biträde, Medicamenter, skötsel och

underhåll till 1,044, eller 208 årligen; och hafva inkomsterne, berörde år sammanräknade, utgjort:

Vid Hospitalet	11,641: 39: 2.
Vid Lazarettet	22,296: — 3.
samt utgifterna:	

För det förre	11,417: 28: 9.
För det senare	18,385: 21: 7;

uppkommande således en behållning vid Hospitalet af 224 R:dr 10 sk. 5 r:st., och vid Lazarettet af 3,910 R:dr 26 sk. 8 r:st. Banco.

I Örebro grundlades, den 5 Maj 1826, af några få utaf Stadens invånare den enda Sparbanks-inrättning i Länet, uti hvilken, vid årets slut, 160 personer, bestående af Tjenstehjon, Arbetsfolk och Barn utaf båda könen, Gesäller samt Lärlingar, insatt R:dr 1,288: 30, samt 6 personer till hjälp-fond

bidragit med	320: —
------------------------	--------

S:ma R:dr B:co 1,608: 30.

Utaf hvilka insättningar fyra personer åter uttagit 36 R:dr 32 sk. Capital, med derå upplupen 5 procents ränta, eller 37 R:dr 14 sk.; skölande Bankens fond vid sistl. års slut hafva utgjort 2,800 R:dr 32 sk. 6 r:st. nämnde mynt.

Denna Inrättning, hvars afsigt är att bereda den mindre bemedlade, tjenande

och arbetande classen utväg att, medelst besparingar i ungdomen och helsans dagar kunna vinna en sjelfständig ålderdom, eller, då sjukdom och oförvållade olyckor inträffa, en hjälp i nödens stund, har icke haft all den framgång man af dess goda styrelse och förvaltning egt anledning att förvänta; och ehuru fråga varit om Spar-Bankens utsträckning till hela Länet, har man dock ännu icke vågat att, i denna med Inrättningens bestånd gemenskap egande del, något besluta; utan hålles Banken tills vidare endast öppen för Örebro stad, samt Ånsta, Långbro och Almby Lands-församlingar.

Tillståndet i Länet, samt de förändringar, som i ett eller annat fall, sedan år 1822, egt rum, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nu sökt att, i enlighet med de erhållna Nådiga föreskrifterna, i underdånighet framställa; framhårdande med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

allerunderdånigste och tropligtigste
tjenare och undersåte

N. GYLDENSTOLPE.

Alb. Nyberg.

Örebro Slott & Lands-Cancelliet
den 10 October 1828.
